

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Глибокі кризові явища, що охопили як національні господарські системи так і світову економіку, призвели до загострення суперечностей як в окремих країнах, так і в регіональних та світових масштабах. Запропоновані міжнародними економічними організаціями заходи боротьби не призвели до очікуваних результатів. Посилилась критика домінуючих економічних теорій, перш за все, неокласичної економічної теорії, що впродовж багатьох років відігравали роль теоретичного фундаменту в поясненні та організації національних та глобалізованих економічних процесів. Все гостріше постає питання про оновлення інструментарію теоретичного осмислення реалій національної та глобальної економіки, формування нових підходів в їх розумінні, поєднанні економічної теорії з практикою господарювання [1, с. 5]. Одним із напрямків наукових пошуків, на нашу думку, є дослідження еволюції господарських систем суспільств Європейської цивілізації, набуття ними якісно нових ознак, перш за все, грошово-кредитної стадії свого розвитку. Такий стан національних економік стає вразливим до будь-яких змін в світовій фінансовій системі, що накопичила великі протиріччя. В сучасній літературі майже відсутня інформація щодо радикальних змін в господарських системах, що відбулися починаючи з 30-х років минулого століття. Сформовані в їх надрах нові форми господарювання надали господарським системам нової якості. Етапи таких змін дозволяють встановити особливості сучасного стану господарств. Сучасні дослідження проблеми спираються на емпіричну реальність, узагальнюють окремі процеси та категоріальну ієрархію, яка відображає вихідне поняття системи та разом з тим формує можливу теоретичну схему дослідження даної категорії. В них розвиток господарської системи розглядається із застосуванням системного підходу, синергетики, як процес планомірних змін, внаслідок чого виникає якісно новий стан економічної системи. Однак, незважаючи на очевидні здобутки економічної науки в дослідженні окреслених наукових проблем, присвячених структурному розвитку

національної економіки багато питань і на цей час залишаються невирішеними навіть у теоретико-методологічному аспекті. Відтак, постає необхідність концептуального усвідомлення та системного дослідження еволюції національної господарської системи та формування нової доктрини господарського розвитку в конкретно-історичних умовах сучасної трансформації національної економіки крізь призму економічних теорій та наукових шкіл, що зумовлює завдання нашого дослідження.

Сучасні соціально-економічні явища та процеси, зумовлені реаліями трансформаційних перетворень суспільства, загострюють потребу в фундаментальних дослідженнях сутності, структури та типологізації господарських систем. Господарська система розглядається як ціле з такими складовими як територіальний і демографічний компонент, особливості соціально-економічних відносин, галузі матеріального виробництва, сфери фінансів, грошового обігу та кредиту, внутрішній та зовнішній ринки, підсистема державного регулювання економіки. Господарська система аналізується на основі системності як цілісне утворення, визначальними характеристиками якого є рівень техніки та технології у процесі виробництва суспільних благ і функції людей; наявні у суспільстві форми власності на засоби виробництва; суспільна зрілість людей та форми їх суспільної залежності, свідомо організації господарської діяльності людей, зокрема зміна ролі держави у господарській системі [8, с. 85]. Спільним у дослідженні економічних систем є аналіз системоутворюючих зв'язків її складових.

Аналізуючи наукові здобутки економічної теорії [2, с. 7; 4, с. 172; 5, с. 794], слід відмітити, у наукових дослідженнях щодо використання для аналізу господарських систем, наступні ознаки системного підходу: 1) дослідження об'єкта утворення (системи) як цілісного відносно зовнішнього середовища, що складається з елементів, які не підлягають подальшій диференціації, та зв'язків, які породжують нові емерджентні властивості цілісності; 2) робиться акцент на з'ясуванні сутності відносин та зв'язків у господарській системі, виокремлення тих з них, які є системоутворюючими, такими, що забезпечують відносно відособлене функціонування системи; 3) застосування характеристики елементів системи залежно від специфіки цілого з урахуванням того, що сутнісні властивості господарської системи

визначаються не тільки властивостями елементів, а й властивостями її структури та системо утворюючих зв'язків (виділяють домінування цілого над частинами); 4) підкреслення того, що будь-якій з підсистем властиві свої особливості формування та темп її розвитку, які не збігаються з загальною характеристикою господарської системи; 5) з'ясування принципів ієрархії елементів господарської системи, способів взаємовпливу та функціональної координації її підсистем. Згідно з зазначеним підходом господарська система є способом існування об'єктивної реальності, з множиною підсистем та елементів, взаємодія між якими та зовнішнім середовищем зумовлює її якісну або сутнісну інтегративну цілісність. Економічна система має значний вплив на все суспільство. На думку М. Мендози цей вплив настільки істотний, що навіть визначає структуру і значущість інших його підсистем [12, с. 48]. Результати трансформації власне економічної системи всебічно позначаються на суспільній трансформації і подальшому функціонуванні суспільства.

Теоретико-методологічний аналіз сучасних господарських систем передбачає розмежування понять «ринок» та «ринкова економічна система». Так М. Шніцер виділяє такі типи сучасних капіталістичних економічних систем, як відносно вільна ринкова система США, соціально-ринковий капіталізм Європи та державно-керований капіталізм Японії та інших країн Східної Азії [10, с. 124]. За Б. Емейблом можна виділити п'ять типів сучасних капіталістичних економічних систем: англосаксонський тип економічної системи, азіатський капіталізм, континентальна європейська економічна система, соціал-демократичні економіки, середземноморський тип економічної системи [11, с. 54]. П. Холл та Д. Соскайс досліджують три типи капіталістичних економічних систем – це ліберальна ринкова економіка, узгоджена ринкова економіка та «проміжний» тип капіталізму [13, с. 217]. Дослідження специфіки сучасного розвитку господарства України (національної економіки) свідчить, що економічні трансформації, головним змістом яких став перехід до господарювання на засадах приватної власності та конкуренції, через незавершеність головних реформ і їх спрямування на користь обмеженого сегмента соціальної структури суспільства, призводять до відставання від передових країн світу [6, с. 48]. Виходячи з визначних глобалізацією потреб щодо управління розвитком господарської системи країни, нагальним є питання визначення

траєкторії розвитку національної економіки. Необхідним є, на думку автора, подальше дослідження елементів цивілізаційного розвитку з розмежуванням процесів в економічних системах, що дасть можливість створити адекватну сучасну парадигму дослідження з урахуванням протиріч серед країн світу в єдиному глобалізованому просторі.

Список літератури: 1. Гавриленко І. М. Соціальний розвиток: монографія / І. М. Гавриленко, М. П. Недюха, Л. М. Усаченко. – Херсон: Грінь Д. С., 2014. – 478 с. – ISBN 978-617-7123-65-0. 2. Гальчинський А. Політична нооекономіка: початок оновленої парадигми економічних знань / А. Гальчинський. – К.: Либідь, 2013. – 472 с. 3. Качала Т. М. Економічні форми і методи регулювання соціального розвитку господарських систем: методологія і практика / Т. М. Качала, В. І. Дармограй // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – № 720. – С. 162-167. 4. Кирилюк Є. М. Методологія дослідження процесів трансформації економічних систем у сучасних теоріях / Є. М. Кирилюк, А. М. Процаликін // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 172-179. 5. Клейнер Г. Б. Новая теория экономических систем и ее приложения / Г. Б. Клейнер // Вестник Рос. акад. наук. – 2011. – Т. 81. – № 9. – С. 794-811. 6. Мадяр Р. О. Прогнози та сучасні трансформації світової економіки в умовах глобальної нестабільності / Р. О. Мадяр // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 2. – С. 48-51. 7. Одягайло Б. М. Генеза та глобалізаційна адаптивність економічної системи (інституціональний підхід). – Львів: Магнолія плюс, 2006. – 375 с. – ISBN 966-8340-73-6. 8. Степаненко С. В. Держава в організації господарської системи / С. В. Степаненко, О. М. Волкова // Научные труды ДонНТУ. Серия экономическая. – 2013. – № 2 (44). – С. 85-99. 9. Філіпенко А. С. Модель народної економіки для України: основні риси / А. С. Філіпенко // Економічний часопис – XXI. – 2010. – № 3/4. – С. 3-6. 10. Шніцер М. Порівняння економічних систем. – К.: Основи, 1997. – 519 с. 11. Amable B. The Diversity of modern capitalism. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 317 p. 12. Medoza M. G. Systems of Society. In Introduction to Social Science / M. G. Medoza, V. Napoli. – Lexington, Massachusetts, Toronto: Health, 1990. – 317 p. 13. Varieties of Capitalism: the Institutional Foundations of Comparative Advantage [ed by P. Hall and D. Soskice]. – N.Y.Oxford: Oxford University Press, 2001. – 540 p.

СИРОМЯТНИКОВА О.В., ст. викладач кафедри економічного аналізу та обліку НТУ «ХПІ»

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКРИЗОВИХ СТРАТЕГІЙ В СВІТІ VUCA

В сучасних умовах господарювання виникає нагальна необхідність реформування системи управління підприємством, враховуючи зміни економічних і політичних умов функціонування. При цьому важливо усвідомлювати, що потрібні системні зміни, ефективні як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, адже застосування інструментів антикризового управління в момент настання кризи дозволяє лише вирішувати поточні проблеми, але обмежує можливості стратегічного планування та стабільного розвитку підприємства. Раніше існували періоди для стратегічного планування, але,